

Opis źródła:

Fragment korespondencji Otto von Bismarcka do generała Leopolda von Gerlacha (1795-1877) dotycząca obaw „żelaznego kanclerza” związanych z planami matrymonialnymi następcy tronu Fryderyka III, który planował wziąć ślub z najstarszą córką królowej Wiktorii, również Wiktoria Koburg.

Miejsce wydania:

Bismarcks Briefe an den General Leopold v. Gerlach, ed. H. Rohl, Berlin 1896, s. 291-293.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Archiwum Gerlacha, Biblioteka Instytutu Politologii Uniwersytetu Fryderyka Aleksandra w Norymberdze.

Tekst źródła:

(E.) Frankfurt, 8 kwietnia 1856.

Najdroższy przyjacielu,

wykorzystuję podróż od Schulenburga, aby dostarczyć Panu jeszcze dodatek do mojego przedwczorajszego pisma, który zaczynam od tego, by zwrócić Panu uwagę na los bohatera tego listu. Jest on według Pana i mojego zdania jednym z nielicznych zdolnych ludzi spośród słabego narybku młodszej dyplomacji, czuje i myśli jak Prusak i ma niebagatelny własny majątek. Dłuższy okres bezczynności skłonił go do myśli o wycofaniu się, co próbuję mu odradzić, zalecając, by na razie spokojnie przyjął każde oferowane mu stanowisko. Jego talent się rozwija, zbytnia ambicja i przekonanie o własnej wartości są jego wadami, ale nie najgorszymi biorąc pod uwagę dzisiejszych młodych panów, dlatego trzeba zatrzymać takich ludzi, a nie wyrzucać każdego, który od razu nie wyrósł na gotowego dyplomatę w doskonale skrojonym uniformie. Jeśli Schulenburg ma zostać sekretarzem w Hadze, co z pewnością jest dla niego krokiem wstecz, można by go pocieszyć przynajmniej obietnicą na przyszłość; musiałby zostać pierwszym sekretarzem w jednej z dużych ambasad.

Pytasz mnie w swoim liście, co sądzę o angielskim małżeństwie? Muszę rozdzielić te dwa słowa, aby wyrazić moje zdanie; angielska część mi się właściwie nie podoba, ale małżeństwo może być całkiem dobre; księżniczka jest chwalona jako dama uduchowiona i czuła, a jednym z pierwszych warunków, aby dobrze spełniać swoje obowiązki na świecie, czy to jako król, czy poddany, jest to, by swobodnie czuć się w swoim domu, co jest zadaniem ducha i serca u żony, a rezultaty tego prowadzą do spokoju i sukcesu. Niebezpiecznie dla księcia jest

sprowadzić Angielkę, lecz jeśli zostanie nią tylko do domu, a na zewnątrz Prusaczką, stanie się ona błogosławieństwem dla kraju. Szczęśliwe małżeństwa przynoszą wszystkim ludziom błogosławieństwo, a zwłaszcza takie, gdy panna młoda przybywa i wpływa na dom, do którego wchodzi, a nie na to co poza nim. W obecnej sytuacji mamy do czynienia z przypadkiem, kiedy ojczyzna kobiety jest silniejsza niż jej męża, lecz jej narodowe uczucia są słabsze niż uczucia jej męża. Więc jeśli nasza przyszła królowa na pruskim tronie jednak będzie choć w pewnym stopniu Angielką, to widzę nasz dwór otoczony angielskimi podszeptami. Brytyjski wpływ znajdzie u nas żyzny grunt w tępej admiracji niemieckiej, w anglomanii hołubionej w izbach, gazetach, towarzystwach sportowych, rolnictwie i sądach. Każdy Berlińczyk czuje się teraz podniesiony na duchu, gdy widzi prawdziwego Anglika, który patrzy z góry ze swojego tronu światła, jakby już teraz czuł się zakłopotany angielską królową na pruskim tronie, a ja jestem tym bardziej niespokojny, gdy ta kobieta stanie się naszą przyszłą królową.

Przez dwie godziny najpierw Rekberg zajął mnie skargami prasowymi, a potem Bonin powstrzymał mnie od pisania. [...]

Zawsze wierny v. Bismarck

Słowniczek pojęć:

Angielskie małżeństwo – małżeństwo Fryderyka III następcy tronu pruskiego i Wiktorii Koburg, najstarszej córki brytyjskiej królowej Wiktorii, zawarte w dniu 25.01.1858.¹

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Dlaczego Bismarck twierdzi, że Anglicy traktują „z góry” Niemców?
2. Z czego bierze się rzekome anglofilstwo mieszkańców Prus?
3. Jaki był stosunek Bismarcka do przyszłej żony Fryderyka III?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

¹ R. von Hessen, *Victoria Kaiserin Friedrich: Mission und Schicksal einer englischen Prinzessin in Detschland*, Frankfurt-New York 2002, s. 71-75.

1. Jakie były konsekwencje polityczne mariażu brytyjsko-pruskiego?
2. Na podstawie własnej wiedzy, a także wiedzy źródłowej odpowiedz jaki był stosunek Bismarcka do Prusaków, a jaki do Niemców?

Wskazówki:

Dla dynamicznie rozwijających się księstw niemieckich Wielka Brytania była wzorem. Jednocześnie niemieckie elity czuły pewien kompleks niższości gdyż uważali, że to oni, ze swoją nauką, kulturą i wojskiem powinni być najważniejszym mocarstwem w Europie. Dlatego z trudem znosili to, że wszelkie nowinki (np. football), które płynęły do Europy przez kanał La Manche znajdowały zainteresowanie obywateli. Bismarck jako Prusak, który cenił sobie wartości swojego ludu uważał, że Niemcy są zbyt miękcy i łatwo ulegają zachodnim wpływom.

Dlatego obawiał się brytyjskiej księżniczki i o ile chwalił decyzję o ślubie następcy tronu, o tyle był pewien obaw o wzrost brytyjskich wpływów na pruskim dworze. Obawy te okazały się być jednak płonne, gdyż nie doszło do zdominowania kultury niemieckiej przez wpływy brytyjskie. Mariaż pomógł jednak utrzymać pokój między obydwoma krajami przez kolejne pół wieku.

Literatura pomocnicza:

Clark Ch., *Prusy. Powstanie i upadek 1600-1947*, Warszawa 2024.

Krasuski J., *Historia Niemiec*, Wrocław 2004.

Kucharczyk G., *Hohenzollernowie. Władcy Prus*, Warszawa 2022.

Łukaszewicz D., *Życie codzienne w Królestwie Prus 1701-1923*, Warszawa 2020.

Najważniejsze cezury:

Małżeństwo Fryderyka i Wiktorii miało miejsce w 1858 r.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Tomasz Jacek Lis